

Riigikohtu arvamus¹
karistusseadustiku muutmise eelnõu (narkootikumide käitlemisega seotud
kuriteokoosseisude diferentseerimine) väljatöötamiskavatsuse kohta

1. Riigikohus põhimõtteliselt toetab VTK-s kirjeldatud ettepanekuid. Osaliselt tuginebki VTK muutmisevajaduse põhjendamisel asjakohasele kohtupraktikale. Peame vajalikuks, et eelnõu väljatöötamisel arvestataks lisaks järgmiste asjaoludega.

2. VTK lk-1 6 (viitega 2024. a kriminaalpoliitika analüüsile²) on esitatud väide, et Eestis narkootilise või psühhotroopse aine liiki või ainerühma karistuse määramisel ei arvestata. Sellele räägib vastu RKKKo [1-18-2232/179](#) p-des 72 ja 76 kohtutele antud juhis.³

3. Mis puudutab senise kvalifitseeriva tunnuse *suure varalise kasu saamise eesmärgil* asendamist tunnusega *väga suure kogus*, siis nii keeleliselt kui ka seadustehniliselt oleks õigem kasutada mõistet *eriti suur kogus* (vrd KarS § 12¹ p 3).

4. Koosseisude ja sellega kaasnevalt ka karistuse diferentseerimine lähtudes aine kogusest, praegusel juhul suure ja eriti suure koguse alammäära tõstmise *konkreetne ulatus* on õiguspoliitiline otsustus. Seejuures tuleb siiski vältimatult arvestada ka vastavas koguses aine käitlemisega kaasnevat karistusvahemikku, mille piires kohus igal üksikjuhul otsustab süüle vastava karistuse.

Kehtiv KarS § 184 lg 2¹ näeb suure varalise kasu eesmärgil aine suures koguses ebaseadusliku käitlemise eest ette kuue- kuni kahekümneaastase või koguni eluaegse vangistuse. Sama äärmiselt lai sanktsioonivahemik ja karistuse kõrge alammäär on VTK-s näitlikult seostatud vähemalt 5000 annuse aine (väga suur kogus) ebaseadusliku käitlemisega.⁴ Samasse karistusvahemikku jääb seega nt 5001 kuni proportsionaalset kogu Eesti elanikkonda „kattev“ narkootilise või psühhotroopse aine kogus.

VTK aluseks olev 2024. a analüüs kinnitab, et tegelik karistuspraktika KarS §-de 183 ja 184 järgi süüdimõistmisel jääb sanktsiooni esimesse kolmandikku, s.o märksa lähemale alammääradele kui keskmisele karistumääradele (nt aastatel 2020–2022 KarS § 184 lg 2¹ eest 7,8–9,6 aastat vangistust)⁵. Seetõttu oleks eelnõu ettevalmistamisel otstarbekas lisaks tegude ja koguste diferentseerimisele vaadata süsteemselt üle ka kehtivad sanktsioonivahemikud.

5. Lähtudes VTK sisuks olevast narkootiliste ja psühhotroopsete ainete oma tarbeks ja levitamiseks mõeldud käitlemise selgema eristamise eesmärgist, tuleks analüüsida ka KarS § 188 järgi karistatava unimaguna, kanepi ja kokapõõsa ebaseadusliku kasvatamise kriminaliseerimise lävendit (II astme kuritegu vs. väärtegu). Ühtlasi juhime tähelepanu sellele,

¹ Riigikohtu arvamus ei väljenda Riigikohtu siduvat seisukohta. Riigikohus kujundab siduvaid seisukohti ainult kohtuasjade menetlemisel Riigikohtus.

² Ahven, A., Tüllinen, K., Tamm, R. (2024). Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ebaseadusliku käitlemise kuriteokoosseisudes karistuste diferentseerimise võimalikkusest. Kriminaalpoliitika analüüs. Justiitsministeerium.

³ P 72: [---] karistumäärade valikul põhjendatult arvesse kuriteo asjaolusid, mille põhjal saab hinnata toimepandud narkokuriteo keskmisest ohtlikumaks ja suurema süüga teoks. Eeskätt on siinkohal oluline käideldud narkootilise aine liik ja kogus, teo toimepanemise eesmärk ning kuriteo rahvusvaheline mõõde. [---]. P 76: [---] Niisamuti on [---]rahvatervisele tekitatav kahju või oht seda suurem, mida tugevatoimelisem on käideldud aine ja mida rohkem ta sõltuvust tekitab. [---]

⁴ Vt ka RKKKo [1-18-2232/180](#) juurde lisatud riigikohtunik J. Sarve täiendava arvamuse p 18.

⁵ Ahven/Tüllinen/Tamm, lk 17.

et NPALS § 3 lg 2¹ kohaselt on *expressis verbis* keelatud ka psilotsiini või psilotsübiini sisaldavate seente kasvatamine.

6. Lisaks märgime, et hiljutises lahendis analüüsis Riigikohus selliste kanepiseemnete omandamist ning müüki, millest kasvatatavaid taimesorte pole sordilehte ega EL ühtsesse põllukultuuride sordilehte võetud ning mille THC-sisaldus ületab lubatud määra. Kohtuotsuses RKKKo [1-21-69/178](#) jõuti järeldusele, et kuigi tegemist võib olla kanepi kasvatamise ettevalmistamisega, s.o KarS §-s 188 ette nähtud kuriteo toimepanemiseks sobiliku vahendiga, pole seadusandja sellist tegevust kriminaalkorras karistatavaks lugenud. KarS § 189 järgi on kuriteona karistatav üksnes aine suuruses koguses käitlemise ettevalmistamine, mitte aga unimaguna, kanepi ja kokapõõsa ebaseadusliku kasvatamise (KarS § 188) ettevalmistamine. (Vt viidatud otsuse p-d 25–31).

7. Võimalik õiguslik probleem seoses KarS narkosüütegude regulatsiooni ja nende tõlgenduspraktikaga võib tekkida KarS §-de 182 ja 187 erineva sõnastuse tõttu. Nimelt on KarS § 182 järgi karistatav täisealise isiku poolt alaealise *kallutamine* alkoholi *tarvitamisele*. KarS § 187 teokirjeldus hõlmab lisaks narkootilise või psühhotroopse või muu uimastava toimega aine (v.a alkohol) *tarvitamisele* kallutamise ka alaealisele sellise *aine manustamise*. Alaealise kallutamist KarS § 187 mõistes käsitles Riigikohus oma hiljutises lahendis RKKKo [1-23-3952/97](#).

8. Õigusselguse seisukohalt tekitab küsimusi ka narkootikumidega seotud süütegude eest korduvust tekitav KarS § 331 (kinnipeetava, arestialuse ja vahistatu poolt narkootilise ja psühhotroopse aine valmistamine, omandamine, valdamine ja arsti ettekirjutuseta tarvitamine). Erinevalt KarS 18. ptk 3. jao §-dest 324 ja 325 ei nimeta KarS § 331 kinnipeetava, arestialuse ja vahistatu kõrval *muid kinnipidamiskohas peetavaid isikuid*.

9. VTK lk-1 7 on tõdetud, et *suure koguse alampiiri tõstmine tähendaks ka juba mõistetud kuriteokaristuste ümberkvalifitseerimist väärteokaristusteks*. KarS § 5 lg 2 kohaselt on kergemal seadusel tagasiulatuv jõud isiku suhtes, (1) keda ei ole selle teo eest jõustunud otsusega karistatud ja (2) kes kannab temale jõustunud otsusega mõistetud vangistust või kellele jõustunud otsusega mõistetud vangistus pööratakse täitmisele. KrMS § 431 lg 3 kohustab sellise seaduse jõustumisel vanglat teavitama muudatusest puudutatud süüdimõistetut 15 päeva jooksul kergendava seaduse jõustumisest arvates ning vangla peab ise esitama täitmiskohtunikule andmed isiku vabastamise otsustamiseks.